

УДК 378.001 (045)

ОЛЬГА НАГОРНА,
кандидат філологічних наук, доцент
(Україна, Хмельницький, Хмельницький університет управління та права)
OLHA NAHORNA,
candidate of philology, assistant professor
(Ukraine, Khmelnytskyi, Khmelnytskyi University of Management and Law)

Деякі аспекти організації професійної підготовки магістрів міжнародного комерційного арбітражу в університетах Великої Британії

Some Aspects of Professional Training Organization of Master Degree Students in International Commercial Arbitration in Universities of Great Britain

У статті аргументовано невпинний ріст попиту на висококваліфікованих спеціалістів – арбітрів у сфері міжнародного комерційного арбітражу, які здатні ефективно виконувати свої професійні обов'язки. З'ясовано, що провідні британські університети пропонують магістерські курси з міжнародного комерційного арбітражу. Розглянуто деякі аспекти організації професійної підготовки магістрів у галузі міжнародного комерційного арбітражу в університетах Великої Британії.

Відмічено практичний характер навчання в магістратурі за спеціальністю «Міжнародний комерційний арбітраж», що уможливорює не лише ефективне формування професійних умінь та навичок студентів, але й сприяє засвоєнню ними звичок та норм поведінки, які необхідні для майбутньої практичної професійної діяльності. Враховано високі досягнення випускників магістратури за спеціальністю «Міжнародний комерційний арбітраж» та їх затребуваність на ринку праці, що свідчить про ефективну організацію та функціонування професійної підготовки магістрів у галузі міжнародного комерційного арбітражу у Великій Британії.

Ключові слова: *магістратура, міжнародний комерційний арбітраж, альтернативні способи вирішення спорів, професійна підготовка.*

In this article the author states that in the last decades the growth of globalization processes in the sphere of trade and commerce have led to the popularization of alternative commercial dispute resolution, which gives the opportunity to avoid traditional justice that is considered labor-intensive, expensive and time-consuming. Many factors contribute to the spread of international commercial arbitration as an alternative procedure to ensure effective and timely resolution of disputes. This situation has created a demand for highly qualified professionals – arbitrators in international commercial arbitration who are able to perform their professional duties effectively, in particular to resolve disputes successfully.

Great Britain has accumulated rich practical experience in organizing professional training in the field of international commercial arbitration. Many leading British universities offer prospective students Master's programmes in this specialty, encouraging all comers, even those with the initial non-legal background.

Selective specificity of teaching and learning process in British universities allows students to take courses that fit their interests and needs. Such form of teaching as a moot benefits practical application of training. Equal attention is paid to the study of legal aspects of future professional activity, understanding cultural approaches and intercultural communication importance in alternative dispute resolution.

Master's dissertation and written examination are aimed to test the level of professional thinking skills of future specialists in the field of international commercial arbitration.

It should be noted that high achievements of Masters on the specialty «International Commercial Arbitration» prove their effective organization and functioning in Great Britain.

Key words: *LLM (Master's degree) course, international commercial arbitration, alternative dispute resolution, professional training.*

Постановка проблеми у загальному вигляді... Інтеграційні процеси в економічному та політичному житті багатьох країн світу, розвиток системи зовнішньоекономічних зв'язків суб'єктів підприємницької діяльності, збільшення обсягів міжнародного господарського обороту зумовлюють виникнення конфліктів та спорів у галузі міжнародних комерційних відносин. Міжнародний комерційний арбітраж як альтернативний (до традиційного судового розгляду) спосіб вирішення конфліктів (ADR) є поширеним правовим інструментом, який здатний ефективно врегульовувати

такі спори.

Існує чимало переваг міжнародного комерційного арбітражу, зокрема, це оперативність, об'єктивність, конфіденційність, компетентність та можливість самостійно визначати параметри процесу. Чимало міжнародних компаній (73%) [3, с.5], визнавши значення арбітражного вирішення спорів, активно сприяють професіоналізації кадрів, підготовці висококваліфікованих дипломованих арбітрів, здатних управляти комерційними конфліктами транскордонного характеру в умовах конфіденційності. Відповідно до даних Американського Бюро трудової статистики, потреба у таких фахівцях зросте на 10% до 2022 року [5].

Велика Британія з сучасною правовою інфраструктурою, великою арбітражною спільнотою та високим рівнем професіоналізації арбітражної практики вважається однією з провідних світових арбітражних юрисдикцій. Відповідно до опитування, яке ініціювалось Школою міжнародного арбітражу при університеті «Квін Мері», 30% респондентів вважають Лондон найпривілейованішим центром арбітражу [2, с. 4–5].

Аналіз досліджень і публікацій... Так, популярність англійського права в міжнародному арбітражі означає, що англійські теоретики і практики накопичили значний досвід у цій сфері. Отже, авторами праць з проблем міжнародного комерційного арбітражу є переважно зарубіжні дослідники, зокрема С. Блейк, Дж. Брауні, Л. Гарб, С. Крол, Дж. Лью, Л. Містеліс, М. Мозес, Л. Ставрос, С. Стронг тощо.

Разом з тим вагомим є доробок вітчизняних авторів, які присвятили свою наукову діяльність дослідженню теоретико-правових і практичних засад здійснення міжнародного арбітражу, обґрунтуванню значущості міжнародного комерційного арбітражу як форми здійснення неупередженого правосуддя. Експертами з питань міжнародного комерційного арбітражу є О. Брильов, О. Висоцький, К. Кокота, О. Мельник, О. Переверзева, І. Побірченко, Т. Сліпачук та інші.

Однак, питання професійної освіти юристів-арбітражників у Великій Британії на сьогодні розглядалася вітчизняними фахівцями лише побіжно, що й зумовлює актуальність обраної теми.

Формулювання цілей статті... Метою дослідження є вивчення, опис та узагальнення напрацьованої зарубіжної практики організації професійної підготовки фахівців з міжнародного арбітражу на магістерських курсах в університетах Великої Британії.

Виклад основного матеріалу... Відмітним є те, що вищі навчальні заклади більшості країн світу встигли зреагувати на вимоги сьогодення, що має відображення в системах національної професійної освіти, пропонуючи абітурієнтам магістерські курси з міжнародного комерційного арбітражу.

Попит на послуги з альтернативного вирішення спорів у Великій Британії призвів до тенденції серед британських студентів спеціалізуватись на міжнародному комерційному арбітражі, що спричинило зростання кількості університетів, які надають освітні послуги у цій галузі.

У британській системі правової освіти студенти можуть отримати ступінь магістра (LLM) з міжнародного арбітражу в Кембриджському університеті (University of Cambridge), на юридичному факультеті Оксфордського університету, (University of Oxford, Faculty of Law), в Школі міжнародного арбітражу при університеті «Квін Мері» (School of International Arbitration, Queen Mary, University of London), в Лондонській школі права при Королівському коледжі (King's College London School of Law), на факультеті права в Лондонській школі економіки і політичних наук (The London School of Economics and Political Science, Department of Law), в Нориджській школі права при університеті Іст-Англії (University of East Anglia Norwich Law School), в Університетському коледжі Лондона (University College London), в Університеті Кінгстон (Kingston University, London) тощо.

Варто зазначити, що базова юридична освіта не є основною вимогою для вступу в магістратуру за спеціальністю «Міжнародний комерційний арбітраж», проте передбачається, що абітурієнт володіє певними знаннями у сфері права і буде здатним працювати у юридичному середовищі.

Протягом року навчання на стаціонарі в магістратурі за спеціальністю «Міжнародний комерційний арбітраж» студенти отримують можливість досліджувати й вивчати цю захоплюючу та динамічну сферу правової діяльності, яка охоплюють широке коло важливих, вузько спеціалізованих дисциплін або модулів (учбова дисципліна/модуль дорівнює 40 кредитам), включаючи, наприклад:

- міжнародну торгівлю та вирішення інвестиційних спорів (International Trade and Investment Dispute Settlement);
- корпоративне право (Company Law);
- міжнародне економічне право (International Commercial Law);
- альтернативні способи вирішення спорів (Alternative Dispute Resolution);
- міжнародний та порівняльний комерційний арбітраж (International and Comparative

Commercial Arbitration);

– контракти і арбітраж у сферу міжнародного будівництва (International Construction Contracts and Arbitration);

– міжнародні судові розгляди (International Commercial Litigation) тощо.

Магістерська програма має елективний характер (optional), тому в залежності від програми підготовки студенти магістратури можуть за власним бажанням вибрати будь-які два або чотири модулі, які вони будуть детально вивчати від шести місяців до року протягом двох семестрів. Такий вибір студенти повинні здійснити протягом першого місяця навчання, тому на початку навчального року слухачі відвідують всі заняття і лише потім роблять власний вибір.

Загальний обсяг кредитів, необхідний для успішного засвоєння магістерської програми – 180. Додаткові 60 кредитів за власним бажанням студент може обрати:

1) підготувавши магістерську дисертацію обсягом 15000 слів (dissertation);

2) написавши дослідницьке есе (essay research) обсягом 7500 слів та обравши додатковий полумодуль (half-module), на вивчення якого передбачено 20 кредитів.

Основними формами навчання і виховання студентів магістратури є лекція та семінар, під час яких викладачі та студенти активно взаємодіють, спільно працюючи над аналізом та вирішенням складних завдань.

Важливо відмітити, що керівництво юридичних університетів у Великій Британії намагається залучати до викладання найпровідніших діячів у сфері арбітражу. Наприклад, в Школі міжнародного арбітражу при університеті «Квін Мері» викладання здійснюють такі відомі юристи-арбітражники, як професор Сер Лоренс Колінз (Sir Lawrence Collins) – суддя апеляційного суду, головний редактор посібника з міжнародного приватного права «Conflict of Law», Одлі Шепард (Audley Sheppard) – глобальний керівник арбітражної практики міжнародної юридичної фірми «Кліффорд Чанс», Лоран Леві (Laurent Lévy) – відомий міжнародний арбітр тощо [1], що сприяє оптимізації навчального процесу.

Окрім сильної теоретичної підготовки, навчання в магістратурі зі спеціальності є практично спрямованим, має прикладний характер, що уможливорює не лише ефективне формування професійних умінь та навичок студентів, але й сприяє засвоєнню ними звичок та норм поведінки, які необхідні для майбутньої практичної професійної діяльності.

Дуже поширеною формою навчання в магістратурі за спеціальністю «Міжнародний комерційний арбітраж» є навчальний судовий процес (moot) [4, с. 4]. Така форма навчання надає студентам унікальну можливість познайомитись з іншими правовими системами та культурологічними підходами, розвинути технічні навички проведення переговорів, допитів, усвідомити значення міжкультурної комунікації в процедурі альтернативного вирішення спорів тощо. Користь від проведення навчальних судових процесів із застосуванням арбітражу є очевидною, бо вони здатні збагатити слухачів магістратури цінним освітнім та особистим досвідом.

Підсумкова атестація в університетах Британії відбувається у формі письмового іспиту (written examination), що надає чимало переваг для професійної підготовки юристів-арбітражників. Основним завданням письмового іспиту є контроль рівня сформованості найважливішого вміння майбутнього фахівця у сфері міжнародного арбітражу – це вміння критично мислити, що передбачає вміння аналізувати факти, узагальнювати інформацію, формулювати висновки тощо.

Особливістю є також те, що під час письмового іспиту для виконання завдань студенту можна користуватися різними джерелами (окрім коментарів до законів). Пропонується вісім питань з різних розділів вивченого курсу, з яких студент обирає лише п'ять. Власне, вже сама підготовка до такого іспиту є незамінною практикою для майбутнього юриста-арбітражника [1].

Окрім навчальної діяльності студенти активно залучаються до наукової роботи у сфері міжнародного арбітражу, здійснюючі різні дослідження, готуючи публікації та беручи участь у наукових заходах [3, с. 5].

Висновки... Отже, протягом останніх десятиліть зростання процесів глобалізації у сфері торгівлі і комерції спричинило популяризацію альтернативного вирішення комерційних спорів, що дає можливість уникнути звичайного правосуддя, яке вважається трудомістким, затратним та повільним. Багато факторів сприяють поширенню міжнародного комерційного арбітражу як альтернативної процедури для забезпечення ефективного і своєчасного вирішення спірних питань. Така ситуація створила попит на висококваліфікованих спеціалістів – арбітрів у сфері міжнародного комерційного арбітражу, які здатні ефективно виконувати свої професійні обов'язки, зокрема успішно врегульовувати спори.

Велика Британія нагромадила багатий практичний досвід організації навчання у галузі міжнародного комерційного арбітражу. Чимало провідних британських університетів пропонують абітурієнтам магістерські програми з цієї спеціальності, заохочуючи усіх бажаючих, навіть з початковою не-юридичною освітою.

Вибіркова специфіка навчання в університетах Великої Британії дозволяє слухачам магістратури обрати дисципліни, які відповідають їх інтересам та потребам. Така форма навчання як навчальний судовий процес уможливує практичне спрямування навчання. Особлива увага приділяється вивченню не лише правових аспектів майбутньої професійної діяльності, але й розумінню культурологічних підходів та усвідомленню значення міжкультурної комунікації в процедурі альтернативного вирішення спорів.

Магістерська дисертація та письмовий іспит допомагають перевірити у майбутніх фахівців у сфері міжнародного комерційного арбітражу рівень сформованості вміння професійного мислення.

Варто зазначити, що високі досягнення випускників магістерських курсів за спеціальністю «Міжнародний комерційний арбітраж» у Великій Британії свідчать про їх ефективну організацію та функціонування.

До перспективних напрямів досліджень у даній сфері варто віднести проблеми професійної підготовки магістрів у сфері міжнародного комерційного арбітражу в країнах Західної Європи.

Список використаних джерел і літератури / References:

1. Ходыкин Р. М. Опыт Великобритании в преподавании альтернативного разрешения споров / Р. М. Ходыкин [Електронний ресурс] // Хрестоматія альтернативного разрешения споров. – Режим доступа : <http://coollib.com/b/262293/read> / Khodykin R. M. Opyt Velikobritanii v prepodovanii alternativnogo razresheniya sporov (UK experience in the teaching of alternative dispute resolution) / R. M. Khodykin [Elektronnyi resurs] // Khrestomatiya alternativnogo razresheniya sporov. – Rezhym dostupa : <http://coollib.com/b/262293/read> [*in Russian*]

2. The Bar Council [Електронний ресурс]. – Режим доступа : http://www.barcouncil.org.uk/media/207773/2013-14_barristers_in_international_arbitration.pdf / The Bar Council [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupa : http://www.barcouncil.org.uk/media/207773/2013-14_barristers_in_international_arbitration.pdf [*in English*]

3. International arbitration : Corporate attitudes and practices [Електронний ресурс]. – School of International Arbitration, Queen Mary, University of London, 2006. – Режим доступа : www.pwc.com/arbitrationstudy / International arbitration : Corporate attitudes and practices [Elektronnyi resurs]. – School of International Arbitration, Queen Mary, University of London, 2006. – Rezhym dostupa : www.pwc.com/arbitrationstudy [*in English*]

4. Postgraduate Courses in Law, Robert Gordon University of Aberdeen [Електронний ресурс]. – Режим доступа : www.rgu.ac.uk/better / Postgraduate Courses in Law, Robert Gordon University of Aberdeen [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupa : www.rgu.ac.uk/better [*in English*]

5. U.S. Bureau of Labor Statistics [Електронний ресурс]. – Режим доступа : www.bls.gov / U.S. Bureau of Labor Statistics [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupa : www.bls.gov [*in English*]

Дата надходження статті: «20» жовтня 2015 р.

Стаття прийнята до друку: «3» листопада 2015 р.

Рецензенти:

Бідюк Н. – доктор педагогічних наук, професор
Третько В. – доктор педагогічних наук, професор

Нагорна Ольга – завідувач кафедри мовознавства Хмельницького університету управління та права, кандидат філологічних наук, доцент, e-mail: olha-nahorna@yandex.ru

Nahorna Olha – head of the linguistics department of Khmelnytskyi University of Management and Law, candidate of philology, assistant professor, e-mail: olha-nahorna@yandex.ru